Pola stoljeća amaterske kinematografije

Od trenutka kada je malena grupa zaljubljenika u kameru i celuloidnu vrpcu predvođena dr. Maksimilijnom Paspa osnovala 1928. godine, pri tadašnjem Foto-klubu »Zagreb«, sekciju kinoamatera dijeli nas pola stoljeća. Za to vrijeme učinjeno je zaista mnogo. Umjesto nekolicine pionira, danas, kad proslavljamo zlatni jubilej, kino-amaterizmom bavi se samo u Hrvatskoj oko 13.000 djece, omladine i odraslih, razvrstanih u 90 dječjih i 70 kino-klubova za odrasle.

Svojim kamerama snimili su brojni, široj javnosti znani i neznani autori, kilometre i kilometre filmskog materijala, brojne autorske filmove i dokumentarce. U filmskim rolama, koje ljubomorno čuvaju njeni autori, trajno su za buduće generacije zabilježeni mnogi značajni događaji i jednostavne, ali upečatljive priče o životu i radu čovjeka ovog podneblja, o njegovoj spremnosti da i uz najveće žrtve i odricanja mijenja svijet oko sebe i sebe sama.

Mnoga od tih snimljenih dijela vidjeli su građani i radni ljudi naše zemlje odmah nakon montaže, neke su vidjeli u toku retrospektivne projekcije u vrijeme obilježavanja ovogodišnjeg jubileja, a mnoge — možda jednako tako vrijedne, ako ne i bolje — nemoguće je vidjeti jer ni njihovi autori ni Kino savez Hrvatske nemaju za kopiranje.

Ali, zašto se slavi baš dan formiranja sekcije zagrebačkih kino-amatera, a ne neki drugi, raniji, također značajan datum? Jer, kino-amaterizam je u Hrvatskoj počeo znatno prije i baš ta činjenica da je postojao, da je bilo entuzijasta koji su se njime bavili, snimali i projektovali amaterske filmove rezultirala je osnutkom sekcija. Odgovor na to pitanje dao je u uvodnom referatu na svečanoj sjednici predsjednik Organizacionog odbora proslave 50. godišnjice amaterske kinematografije Hrvatske — Zlatko Sudović.

Prema njegovim riječima godina 1928. uzima se kao zvaničan početak kino-amaterizma zbog toga što se te godine počelo po prvi put ispoljavati zajedništvo hrvatskih kinoamatera. Po prvi put te godine javno se manifestirala njihova potreba da rade u kolektivu, da se savjetuju i dogovaraju, da se međusobno ispomažu, da zajednički zasnivaju planove i da zajednički vrednuju rezultate svog rada. Potreba da netko vidi ono što je stvoreno nadovezivala se na potrebu samog stvaranja — na potrebu komuniciranja s okolinom i društvom u kojem se živi.

Rezultati zajedništva nisu izostali. Prva međunarodna priznanja naš filmski kino-amaterizam počeo je ubirati nedugo nakon osnivanja sekcije: 1931. — Berlin, 1932. — II festival UNICEF — Barcelona, 1935. — na I Sveslavenskom natječaju amaterskog filma u Zagrebu, na III međunarodnom natječaju u Parizu, na Bijenalu u Veneciji.... Besumlje od svih tih nagrada i priznanja za pionire našeg kino-amaterizma bilo je osvojeno drugo mjesto na međunarodnom natječaju kratkometražnog filma u Parizu sa Miletićevim filmom »Poslovi konzula Dorgena«, jer je predsjednik žirija tog svojevrsnog filmskog festivala bio Luis Lumière, otac kinematografije.

PRVI KADROVI I ZA PROFESIONALNU KINEMATOGRAFIJU

U razdoblju od samo sedam godina ta mala skupina filmskih entuzijasta prerasla je iz sekcije u klub kinoamatera, snimila je niz zapaženih filmova, među kojima i prvi film u boji kao i prvi amaterski film kojeg je prihvatila i uvrstila u svoj repertoar tadašnja komercijalna kinematografija. Osvojili su brojne visoke nagrade i priznanja na međunarodnim priredbama, organizirali su prvi jugoslavenski, a zatim i međunarodni festival amaterskog filma u nas. Uveli su našu zemlju u krug malog broja zemalja koje su osnivači UNICA-e i regrutovali prve kadrove kao autore u profesionalnoj kinematografiji koja je i sama tek započimala u nas svoj razvoj.

Zaista zadivljujuće mnogo za tako kratko vrijeme i tako mali krug ljudi. Njihov pothvat je u toliko veći ako se prisjetimo kakvu smo kinematografiju u to vrijeme imali i mi i drugi u svijetu. Jer, ne zaboravimo, da je od Lumièrovog otkrića do tada prošlo jedva nešto više od tri decenije. Međutim, cijeli taj pothvat bio je ograničen na uski krug ljudi, osamljen, bez odaziva u široj javnosti. Ovo zbog toga što su tadašnje kamere, za današnje pojmove dozlaboga primitivne, koštale čitavo malo bogatstvo. Ništa jeftinije nije bio ni tadašnji filmski materijal ni laboratorijska oprema. Zato je predratni kino-amaterizam bio privilegija imućnih pojedinaca i entuzijasta koji su od usta otkidali da bi skucali pare za rolu filma...

U toku Drugog svjetskog rata zagrebački klub kinoamatera prestao je formalno postojati, ali ne i kino-amaterizam, da bi odmah iza rata nastavio radom obogaćen novim sadržajima i organizacionim oblicima. Kino-amaterizam više nije privilegij pojedinaca već pokret koji se razvija na širokim osnovama. Umjesto jednog jedinog kino-kluba kojeg smo imali u predratnoj Jugoslaviji danas samo u Hrvatskoj imamo 160 klubova, sekcija i organiziarnih skupina filmskih amatera. Umjesto nekolicine kinoamatera broj osoba koji se svakodnevno služe kinokamerama znatno nadmašuje brojku od stotinu tisuća. Svake godine sniме oni čitavu malu kino-teku: od obiteljskih, putopisnih i dokumentarnih kronika, animiranih i igranih filmova, pa sve do eksperimenata najnekonvencionalnijih sadržaja i formi...

Brojem, kvalitetom, vrstama amaterskog stvaralaštva, nagradama i priznanjima i filmskim manifestacijama obilato smo premašili rezultate predratne amaterske kinematografije. U protekla tri decenija održano je samo u našoj republici više stotina festivala, revija i smotri amaterskog filma. Spomenimo samo neke od njih koji se održa-

vaju kao stalne manifestacije. To su: Savezni festival amaterskog filma Jugoslavije, Međuklupski i autorski festival (MAFAF), Jugoslavenski sabor kinoamatera, Festival dječjeg amaterskog filma (FEDAF), Festival »Sam snimi film«, »Čovjek, more, voda« i brojni drugi.

Posljedica te aktivnosti je ugled kojeg današnji jugoslavenski kino-amaterizam uživa u svijetu. Gotovo da i nema zemlje u svijetu ni osobe koja se u njima bavi na ovaj ili onaj način kinematografijom a da nije čuo ili gledao poneko od ostvarenja naših kino-amatera, ili koja može reći da nije nikad čula za djecu iz Pitomače, Čakovca, Rijeke i Jasenovca, kada smo u dječjem filmskom stvaralaštvu u samoj »špici« svjetskog filmskog amaterizma.

Ali, to ne znači da bi se kino-amateri Hrvatske i Jugoslavije smjeli uspravati na već osvojenim lovorikama. Jer, kako je isticano u referatu na svečanoj akademiji i diskusiji na tematskoj raspravi u Klubu filmskih radnika o aktualnom trenutku filmskog amaterizma u nas, ima još mnogo toga što bi trebalo učiniti, doraditi — u kreativnom i organizacionom smislu. Primarni zadatak u narednom periodu je, a sa tim su se složili svi učesnici tematske rasprave, brže i kontinuirano uklapanje klubova i saveza kino-amatera u sve tokove dinamičnog razvoja društva. A, kino-amateri su spremni da to učine.

Pedesetogodišnjim radom stvorena je osnova koja garantira uspjeh. Iz pionirskih pokušaja da se snimi neprofesionalni film kroz pređeno razdoblje izrasla je amaterska kinematografija kao cjelovit organizam koji ima svoju proizvodnju, svoje stvaralaštvo, svoju estetiku, ali i oblike stručnog osposobljavanja, stručne programe, literaturu, stalne forme školovanja, svoje manifestacije, svoje glasilo i filmoteku najboljih ostvarenja, svoje majstore amaterskog filma.

Iz bogate, ali nedovoljno vrednovane baštine, kino-amateri Hrvatske s ponosom ističu pokret dječjeg filmskog stvaralaštva kojeg karakterizira ne samo masovnost već i izvanredni rezultati, i avangardnu ulogu i bogate tradicije eksperimentalnog filma. On se u Hrvatskoj njeguje još od 1933. godine kada je dr Maksimilijan Paspa, bojeći ručno svaki kvadratić crno-bijelog filma stvorio svoju »Prirodu u naravnim bojama«, naš prvi kolor film.

Danas se u radionicama pojedinih autora ili u okviru pojedinih organizacija obavljaju zanimljiva multivizijska istraživanja. Ispituje se eksperimentalno izražajne mogućnosti novih medija, ali istovremeno i novi senzibilitet modernog čovjeka i njegov pogled na svijet. Tako amaterska kinematografija Hrvatske ostaje i dalje otvorenim i korisnim eksperimentalnim laboratorijem za sve koji imaju želju, znanje i nadahnuće — za sve koji u sebi nose neku poruku i smatraju da bi je trebalo baš na ovaj način prenijeti javnosti.

Ante Trifunić